

ПРАВОВІ СТАНДАРТИ, СТАНДАРТИЗАЦІЯ, СТАНДАРТОЛОГІЯ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

В. СВЯТОЦЬКА
кандидат юридичних наук, адвокат

Поняття і види стандартизації

Стандартологія, або наука про стандартизацію, є по своїй суті наукою про практично створювані та застосовувані загальні, серійні заходи, іменовані стандартами. Як будь-яка наука, стандартологія є сферою діяльності людини, спрямованої на отримання (вироблення і систематизацію у вигляді теорій, гіпотез, законів, норм, правил, процедур тощо) нових знань про навколишній світ. Її основою є збирання, оновлення, систематизація, критичний *аналіз фактів, синтез* нових знань або *узгалянь*, що описують досліджувані природні та/або суспільні явища і дають змогу будувати *причинно-наслідкові зв'язки між явищами, прогнозувати* їхній перебіг. Стандартологія — окрема галузь наукових знань, яка розвивається на засадах загальної *методології* та спеціальних методів, до яких відносяться кількісний і якісний *аналіз, класифікація, вимірювання, формалізація, моделювання, порівняльно-історичний метод* тощо [1].

Критерієм істини в науці є суспільна практика в усіх її формах і компонентах (*експеримент*, виробнича і соціальна діяльність, внутрішній досвід, пізнання). Будучи галуззю науково-технічної діяльності, стандартологія є як *фундаментальною наукою*, яка орієнтована на наукові дослідження в тій чи іншій галузі, так і *прикладною наукою*, що націлена на безпосереднє практичне використання наукових результатів [1].

Методологія науки — це і сукупність прийомів *дослідження*, і вчення про *методи пізнання* та перетворення *дійсності*. Стандартології притаманні обидва елементи. Результатом практичного застосування стандартології є стандартизація, яка, зі свого боку, втілюється у прийнятих за певною встановленою процедурою нормах діяльності, поведінки, технічних характеристик, показників якості товарів і послуг [2].

Відповідно до п. 21 ст. 1 Закону України «Про стандартизацію» стандартизація — це діяльність, що полягає

в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері [3].

Стандарт, своєю чергою, — це нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері [3].

Основною метою стандартизації є обробка та передача інформації з подальшим її практичним застосуванням. Головним завданням стандартизації є створення системи нормативних документів, що закріплюють прогресивні вимоги до товарів або послуг. Об'єктом стандартизації є товари або послуги, що підлягають стандартизації та можуть бути виключно результатом людської діяльності [4].

Варто зауважити, що кінцевим призначенням стандартів є створення систем якості товарів, робіт, послуг та їх сертифікація. Розвиток зовнішніх міжнародних зв'язків у різних галузях, і зовнішніх правових зв'язків особливо, призвів до необхідності розробки та прийняття стандартного підходу до понять якості. Навіть професійної діяльності адвоката торкнулися ці процеси і спричинили необхідність створення міжнародно-правових актів, що містять вимоги до кваліфікації адвоката та якості правничої допомоги, яку він надає. Відповідно до державних стандартів України, встановлених Міжнародним комітетом з вивчення наукових принципів стандартизації при Раді Державної системи стандартизації України, «стандартизація — це діяльність, що має на меті досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній галузі шляхом встановлення положень для загального й багаторазо-

вого використання щодо реально існуючих чи можливих завдань». Залежно від специфіки стандартизації та змісту вимог, стандартизацію поділяють на декілька видів. За специфікою об'єкта: *міжнародна, регіональна, національна та галузева*; за змістом вимог: комплексна та випереджувальна [5].

Рівні стандартизації

Стандартизація здійснюється на *різних рівнях*, залежно від того, на рівні якого географічного, політичного або економічного регіону прийнято стандарт. Так, стандартизація може здійснюватися на: *міжнародному, регіональному і національному рівнях*. *Міжнародною* може бути стандартизація, участь в якій відкрито для відповідних органів будь-якої країни. *Регіональна стандартизація* — це діяльність, в якій беруть участь відповідні органи держав одного географічного, політичного або економічного регіону. Яскравим прикладом цієї категорії є стандартизація, яка може здійснюватися у різних галузях у межах Європейського Союзу (далі — ЄС, Євросоюз). *Національна стандартизація* — здійснюється в одній конкретній державі та може відбуватися на декількох рівнях: державному, галузевому, асоціацій, виробничих фірм, підприємств (фабрик, заводів) й установ. Також розрізняють адміністративно-територіальну стандартизацію, що здійснюється на рівні адміністративно-територіальних одиниць — провінції чи краю. Як регіональна, так і міжнародна стандартизації повинні здійснюватися фахівцями країн, представлених у відповідних регіональних і міжнародних організаціях [6].

Результати стандартизації відображають у нормативно-технічній документації, основними видами якої є *стандарти і технічні умови або документи*, що містять обов'язкові норми якості виробів та послуг, а також засоби їх досягнення. Такі документи охоплюють певні критерії стандартів, які

відрізняються ступенем жорсткості вимог, що ставляться до об'єктів стандартизації. Зауважимо, що найбільш жорсткий ступінь вимог мають *міжнародні стандарти*, які розробляються міжнародними організаціями стандартизації [6].

Стандартизація як діяльність, що спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості, широко застосовується майже в усіх галузях і дає змогу досягти бажаного рівня стандартної або базової та конкурентоспроможної якості, особливо на рівні *галузевих стандартів*.

Галузева стандартизація

Питанням *стандартизації* у вітчизняній науковій літературі відводиться чимала увага. Еволюція розвитку управління якістю товарів [7] та послуг [8] у різних національних галузях за останні десятиліття є вагомим, що відбувається за допомогою стандартизації, сертифікації та метрології [4; 5; 9]. Зауважимо, що стандартизацію як перспективний напрям координації галузі та управління якістю [10; 11] розглядають у своїх дослідженнях науковці медичних [12–14], екологічних [15], аграрних [16], охорони навколишнього природного середовища [17], *правових* [18; 19] та інших наук, що зумовлює необхідність подальшого дослідження зазначеної тематики. Також значна частина наукових доробків висвітлює питання міжнародних [20–23] та європейських стандартів [24]. Аналізується досвід провідних країн світу у сфері управління якістю [25] та адаптація національного законодавства до міжнародного у цій сфері [26]. Безумовно, їхня значна частина зосереджена на державних стандартах України [27; 28], а також питаннях стандартизації у межах реформ, що проводяться на національному рівні [29].

Особливе значення у національній правничій доктрині відводиться працям, що досліджують стандарти прав

людини та їх захисту [30]; європейські та міжнародні стандарти щодо права особи на правову допомогу [31–33]; національні, міжнародні та європейські стандарти у сфері судочинства [34; 35]; стандарти правових інститутів [36].

Розуміння *стандартизації як діяльності, що здійснюється на національному, міжнародному та регіональному рівнях* стає можливим після розуміння змісту стандарту, який є засобом здійснення стандартизації у будь-якій галузі.

Стандарт: поняття, види та класифікація

Стандартологія як наука про стандартизацію є наукою про практично створювані і застосовувані загальні заходи, які також називають *стандартами*. *Стандарт* є результатом проведеної на підставі наукового та практичного досвіду стандартизації, який у підсумку повинен бути затверджений компетентним органом.

У межах нашого дослідження доречно буде наголосити, що поняття «*стандартизація*» та «*стандарт*» не є тотожними та мають відмінний зміст. Так, «*стандартизація*» — це діяльність, а «*стандарт*» — норма, взірць, еталон, нормативний документ [6]. *Стандарт як нормативний документ* встановлює правила поведінки, загальні принципи або характеристики щодо різних видів діяльності або їхніх результатів. Такий стандарт повинен розроблятися на засадах відсутності суперечностей у зацікавлених сторін з істотних питань.

Міжнародна організація зі стандартизації (*ISO*) поняття «*офіційний стандарт*» визначає як документ, розроблений шляхом досягнення консенсусу, який встановлює правила, вказівки чи характеристики діяльності та її результатів [37]. Отже, говорячи про «*неофіційний або звичайний стандарт*» розуміється низка характеристик і притаманних властивостей, що належать продукту, порядок виконання послуг

або певної діяльності. Стандарт може описувати спосіб виконання певної діяльності. Стандарти виконують функцію гарантії якості [38].

Залежно від специфіки об'єкта стандартизації, складу та змісту вимог, що для нього встановлено, розрізняють декілька *видів стандартів*: міжнародний, регіональний, міждержавний, національний, галузевий і локальний (на підприємстві, організації). Стандарт може бути обов'язковим або рекомендаційним [39]. Обов'язкові стандарти закріплені правовими нормами, що зобов'язують до належної поведінки та здійснюють вплив на розвиток правової системи. Рекомендаційні стандарти за своєю природою мають необов'язковий характер, проте за умови їхнього закріплення на правовому рівні суспільні відносини набувають якісно нових рис, що позитивно впливають на правову систему. Рекомендаційні стандарти відносять до категорії «м'якого права».

Стандарти діють та впливають практично на всі сфери нашого життя — як товарів, так і послуг. Майже всі товари, які для нас доступні, виготовляються відповідно до встановлених стандартів. Обов'язкові стандарти зазвичай стосуються охорони здоров'я, навколишнього середовища, безпеки та інших важливих сфер життєдіяльності і повинні розроблятися і прийматися на рівні уряду. Більшість стандартів є добровільними [38].

Водночас зауважимо, що попри широке тлумачення стандартизації та стандартів щодо товарів і послуг на національному рівні відсутнє нормативне закріплення поняття «*стандарти правових послуг*», що за своєю значущістю не поступається сфері охорони здоров'я, де встановлено низку стандартів і норм. Регулювання правових послуг шляхом введення стандартів професійної діяльності правників значно підвищили б якість правових послуг та, як результат, довіру громадян до

правових інститутів. Такі стандарти можуть мати рекомендаційний характер і прийматися на рівні правничих асоціацій.

Як уже зазначалося, стандарти можуть прийматися на міжнародному, регіональному та національному рівнях, що, зі свого боку, дає змогу класифікувати стандарти на: міжнародні, регіональні та національні. У контексті нашого дослідження розглянемо ці стандарти, що є важливим для розуміння їхнього впливу на стандартизацію адвокатської діяльності на національному рівні, а також європейські стандарти, які приймаються у межах двох регіональних об'єднань — ЄС та Ради Європи і відіграють вагоме значення для формування національних стандартів як галузевих, так і правової системи загалом.

Міжнародний стандарт

Міжнародний стандарт — це «міжнародно-правові норми і принципи, що закріплюють стандартизовані правила поведінки суб'єктів міжнародного права в тих чи інших сферах міждержавного співробітництва» [40].

Актуальність дослідження *міжнародних стандартів* пояснюється динамікою розвитку українських відносин із міжнародним правом. Вимогою ЄС та Ради Європи, асоційованим та членом яких є Україна, є зближення національної правової системи з міжнародною, а також з принципами та стандартами міжнародного права.

Формою вираження загальноvizначних принципів і норм міжнародного права є міжнародно-правові стандарти [41]. Вони займають важливе місце в національній правовій системі. Поняття «міжнародний стандарт» вужче за поняття «міжнародний правовий стандарт» і формується у його межах. Не кожен міжнародний стандарт вкладається у поняття «міжнародно-правовий стандарт», адже може мати інший характер (наприклад, нормативний).

Міжнародні стандарти мають універсальний характер і виникають у певному регіоні або за участю всіх чи більшості держав світу, що є учасниками міжнародних відносин. Міжнародні стандарти у сфері прав людини та їх захисту є рекомендаційними орієнтирами та зразками, які повинні враховуватися державами при розробці національного законодавства у сфері регулювання суспільних відносин. У такому випадку забезпечується гармонізація норм національних правових систем у різних сферах відносин. Механізмом впровадження міжнародних стандартів у національне право країн, що є гарантією їхнього застосування, є імплементація. Імплементація сприяє втіленню стандартів у життя.

Досліджуючи *правову природу міжнародних стандартів*, С. Ляхівненко робить висновки про зростання ролі так званого доктринального *тлумачення міжнародних стандартів*. Ідея стандартизації міжнародного життя з'явилася після підписання у 1648 р. Вестфальського миру, хоча ідея розробки, втілення і реалізації міжнародних стандартів спочатку сформувався на доктринальному рівні. Так, перехід людства до міжнародних стандартів, які стали універсальними, відбувся від затверджених у доктринах норм і принципів [21, 149–150].

Отже, *міжнародні стандарти*, перш ніж стати частиною міжнародного права і бути закріпленими його нормами, тлумачилися на неофіційному науковому рівні та викладалися у статтях, монографіях, коментарях та інших джерелах.

Для розуміння *правової природи міжнародних стандартів* важливо наголосити, що міжнародне право на початку свого існування мало локальний характер, а правила поведінки та принципи розроблялися і стосувалися обмеженого кола суб'єктів певного регіону. З часом і під впливом світової інтеграції ситуація дещо змінилася та

зросла роль *міждержавних універсальних стандартів*, принципів і норм, що належать до відповідних галузей міжнародного права [21, 149].

У юридичні науки немає закріпленого нормативного визначення поняття «міжнародний правовий стандарт». Водночас існують різні підходи до розкриття їх змісту і юридичної природи. Так, А. Лакеев вважає, що в міжнародних стандартах реалізуються загально-визнані норми і принципи міжнародного права. Зміст міжнародно-правових стандартів визначають правові норми. Витоки виникнення міжнародно-правового стандарту як нетрадиційного джерела внутрішньодержавної (національної) правової системи і форми його існування можуть бути пов'язані як з міжнародно-правовим звичаєм, так і з міжнародним договором [41].

Зауважимо, що зростання ролі та значення міжнародних стандартів і врахування їх у національному праві різних країн обумовлено тим, що вони є інструментом вирішення глобальних проблем, що сьогодні стоять перед людством.

Впровадження у життя міжнародно-правових стандартів є тривалою процедурою і вимагає чимало часу. Стандарти міжнародного права у розвитку своєї природи пройшли довгий шлях еволюції і сьогодні є загальнообов'язковими для дотримання і виконання всіма суб'єктами міжнародного права. Нині *міжнародні стандарти* мають яскраво виражений договірний характер, який був вироблений упродовж десятиліть міждержавної практики. У межах нашого дослідження важливо зауважити, що стандарти, які спочатку були традиціями та звичаями міжнародного права, з часом закріпилися у формі *принципів міжнародного права* [21, 149–151].

Як правило, джерелом міжнародних стандартів є міжнародні угоди, конвенції, пакти, які враховують всесвітній досвід та втілюють сучасні потреби і тенденції розвитку людства.

Співвідношення внутрішнього права і законодавства з міжнародними стандартами відбувається за допомогою укладення міжнародних договорів і прийняття національно-правових актів, присвячених аналогічним чи близьким за предметом регулювання змістом, які посилюють роль і значення уніфікованого регулювання. Збільшення кількості міжнародних договорів у світі сприяє взаємодії міжнародного і внутрішньодержавного права та зближенню національних стандартів із міжнародними [41].

Європейський стандарт

Європейські стандарти формуються у межах європейського права, яке є сукупністю норм, що здійснюють правове регулювання міжнародних відносин, зокрема й у галузі прав людини та їх захисту в Європі. Двома основними компонентами європейського права є право ЄС та Ради Європи. Право Євросоюзу являє собою сукупність юридичних норм, що регулюють взаємовідносини, які формуються у межах європейських інтеграційних об'єднань — Європейських співтовариств і ЄС. Ця частина європейського права поступово втрачає класичні характеристики міжнародного права і набуває ознак особливої правової системи, яка втілює в собі риси як національного, так і міжнародного права. Іншим важливим компонентом європейського права є право Ради Європи. Воно об'єднує ту частину європейських правових норм, що відображені в багатосторонніх конвенціях, за допомогою яких регулюються відносини в різних сферах. Норми права Ради Європи формуються з урахуванням відповідної еволюції внутрішньодержавного права і судової практики держав — членів Ради Європи, на основі принципів міжнародного права [42, 18–19]. Таким чином, за допомогою європейських стандартів, як і інших норм права ЄС

та Ради Європи, здійснюється регулювання суспільних відносин.

Стандартизація у праві ЄС. З метою регулювання суспільних відносин у Євросоюзі, в межах права ЄС здійснюється *стандартизація*, за допомогою якої відбувається відпрацювання способів та методів регулювання цих відносин на території співтовариства. Так, у межах права Євросоюзу, що перебуває у площині між міжнародним і національним правом, формуються норми-стандарти, які і є одним із засобів регулювання відносин в ЄС. Стандарти можуть бути регулятивними та прийматися компетентними органами Євросоюзу [43].

О. Київцев пропонує поняття «*європейський стандарт*» розглядати як вузьку категорію більш широкого поняття «європейський правовий стандарт». У широкому розумінні європейський стандарт можна розглядати як правовий стандарт, а ось у вузькому — навряд чи. Так, наприклад, у вузькому значенні європейський стандарт — стандарт у технічній сфері, що ухвалюється Європейським комітетом стандартизації (CEN) [44] і визначається як стандарт, що передбачає обов'язок прийняття аналогічного внутрішньодержавного стандарту та скасування національних стандартів, що можуть йому суперечити. Отже, за своїм змістом такий стандарт є технічною публікацією, яка є нормою, правилом чи настановою, але не правовою нормою. Такі стандарти або технічні документи є способом досягнення консенсусу у певній сфері правового регулювання, відіграють важливу роль та мають високе значення для виробників всередині і за межами Європи. Отже, у вузькому розумінні європейський стандарт — це модель специфікації або технічне рішення, яке закріплює кращу практику і, як правило, є результатом розвитку науки і техніки та стосується продукції та послуг, є складовим компонентом єдиного європейського ринку [43].

Говорячи про європейські стандарти у широкому розумінні, йдеться про стандарти в галузі прав людини та їхнього захисту. Такі *стандарти приймаються з метою встановлення принципів*. Порівнюючи цю категорію європейських стандартів з технічними стандартами, варто зазначити, що останні повинні бути більш точними і забезпечувати сумісність та відповідність, у той час як стандарти, що стосуються захисту прав людини, як норми і правила поведінки, мають більш загальне значення. Стандарти щодо захисту прав людини, на відміну від технічних стандартів, повинні мати публічний характер, принаймні на рівні певних груп населення або регіонів, у такому випадку вони будуть дієвими. Одним із прикладів стандартів у сфері захисту прав людини, сформульованих як принципи, є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [43].

Отже, *європейський стандарт* є окремою категорією норм європейського права — права Ради Європи та ЄС; складовою *європейського правового стандарту*.

Національний стандарт

Національні стандарти — це стандарти, що формуються всередині держави. Національні стандарти можуть прийматися національними органами зі стандартизації, мати державний характер і бути обов'язковими до виконання, або прийматися на підприємствах, установах, організаціях чи асоціаціях, мати локальний характер і бути *рекомендаційними*.

Перепусткою для євроінтеграції України є гармонізація національних стандартів з міжнародними та європейськими стандартами, які визнані та застосовуються міжнародною спільнотою.

Підсумовуючи, варто зазначити.

1. Стандартологія як наука про стандартизацію, метою якої є практично створені і застосовувані загальні,

серійні заходи, іменовані стандартами, набуває все більшого розвитку та широкого застосування. Результатом стандартизації є розробка та прийняття стандартних підходів до понять якості в різних галузях суспільного буття.

2. Стандартизація проводиться на міжнародному, регіональному та національному рівнях. Вона широко застосовується у різних галузях, її досліджують науковці, про що свідчать наукові праці, в яких порушуються питання стандартизації та впливу стандартів на різні сфери суспільних відносин.

3. З'ясовано, що міжнародні стандарти мають універсальний характер і повинні бути імплементовані у національне законодавство, що є механізмом їхнього подальшого застосування на рівні держав. Імплементация міжнародних стандартів у національне законодавство дає змогу гармонізувати норми національних правових систем у різних сферах відносин.

4. Національна стандартизація повинна здійснюватися передусім з урахуванням міжнародних і регіональних (європейських) стандартів, які можуть бути рекомендаційного або обов'язкового характеру.

5. Досліджено, що європейські стандарти є окремою категорією норм європейського права та складовою європейського правового стандарту.

6. Розвиток міжнародних правових відносин між державами та громадянами диктує необхідність прийняття міжнародних стандартів, що містять вимоги до кваліфікації адвоката та якості правової допомоги, яку він надає. Це сприятиме: підвищенню рівня професійних юридичних послуг, що надаються у державах; подальшому розвитку інституту адвокатури, що значно підвищить привабливість інституту для суспільства і держави; розвитку самої правової системи різних держав.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Наука* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Наука>
2. *Практичне заняття. Тема 4. Основи методології науково-дослідної роботи* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/internal/magistr/classes_stud/Українська/1%20курс/Методологія%20наукової%20роботи/04%20Основи%20методології%20науково-дослідної%20роботи.htm
3. *Про стандартизацію* : Закон України від 5 червня 2014 р. № 1315-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>
4. *Бичківський Р. В.* Метрологія, стандартизація, управління якістю і сертифікація : підруч. для вищ. навч. закл. [III–IV рівн. акредит.] затв. МОНУ / Р. В. Бичківський, П. Г. Столярчук, П. Р. Гамула ; за ред. Р. В. Бичківського. — 2-ге вид., випр. і допов. — Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2004. — 560 с.
5. *Законодавство України про стандартизацію, метрологію і сертифікацію*. — Київ : Юрінком Інтер, 2003. — 448 с.
6. *Конспект лекцій з предмета «Основи стандартизації та сертифікації»* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://sirotenko.at.ua/publ/10-1-0-68>
7. *Яновицька Г.* Право споживача на належну якість продукції / Г. Яновицька // Вісник Національної академії прокуратури України. — 2015. — № 3 (41). — С. 46–50.
8. *Блащук Т.* Порядок визначення якості продукції (товару, роботи, послуги) у договорі / Т. Блащук // Підприємництво, господарство і право. — 2011. — № 6. — С. 38–40.
9. *Кириченко Л. С.* Стандартизація і сертифікація товарів та послуг : підруч. затв. МОНУ / Л. С. Кириченко, А. А. Самоїленко. — Харків : Ранок, 2008. — 240 с.
10. *Балановська Т. І.* Еволюція розвитку управління якістю / Т. І. Балановська // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. — 2011. — Вип. 168. — Ч. 2. — С. 368–375. — (Сер.: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес).
11. *Блащук Т.* Поняття якості в праві України / Т. Блащук // Підприємництво, господарство і право. — 2011. — № 3. — С. 11–13.
12. *Бенюх Н.* Стандартизація фармацевтичної галузі як перспективний напрям державної координації галузі / Н. Бенюх // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць / голов. ред. С. М. Серьогін, 2007. — Вип. 3 (29). — С. 168–175.
13. *Шатковський Я.* Медичні стандарти у загальнодержавній системі стандартизації (правові основи розробки та затвердження) / Я. Шатковський // Право України. — 2009. — № 1. — С. 126–129.
14. *Шатковський Я. М.* Стандартизація у системі обов'язкового медичного страхування в Україні (адміністративно-правовий аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Шатковський Ярослав Миколайович. — Київ, 2009. — 20 с.
15. *Шарапова С. В.* Міжнародні правові стандарти екологічного моніторингу в Україні / С. В. Шарапова // Проблеми законності, 2006. — Вип. 84. — С. 112–117.
16. *Бондарь А.* Осуществление стандартизации, сертификации, метрологии в агропромышленном комплексе Украины / А. Бондарь // *Legea si viata*. — 2013. — № 6. — С. 21–24.
17. *Бондар О. І.* Сучасний стан та перспективи розвитку української системи технічного регулювання в галузі охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки та раціонального використання природних ресурсів / О. І. Бондар, В. Є. Барановська, С. В. Берзіна // Екологічні науки. — 2012. — № 2. — С. 68–76.
18. *Волков В. Ю.* Адміністративно-правове регулювання в галузі стандартизації та сертифікації в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Волков Вячеслав Юрійович. — Харків, 2013. — 20 с.
19. *Смерницький Д. В.* Національна стандартизація: розроблення національних нормативних документів та захист об'єктів інтелектуальної власності / Д. В. Смерницький // Держава та регіони. — 2011. — № 2. — С. 162–169. — Сер.: Право.
20. *Білоцький С.* Теоретичні проблеми міжнародних стандартів / С. Білоцький // Український часопис міжнародного права. — 2012. — № 4. — С. 70–79.
21. *Ляхівненко С. М.* Значення доктринальних підходів до розуміння правової природи міжнародних стандартів / С. М. Ляхівненко // Вісник Маріупольського державного університету. — 2013. — Вип. 5. — С. 148–152. — (Сер.: Право).
22. *Ляхівненко С. М.* Міжнародні правові стандарти: до визначення поняття та видової характеристики / С. М. Ляхівненко // Держава і право. — 2011. — № 51. — С. 629–636.
23. *Кузьміна Т. О.* Міжнародна система стандартизації та сертифікації : навч. посіб. рек. МОНУ / Т. О. Кузьміна. — Київ : Кондор, 2011. — 450 с.
24. *Ляхівненко С. М.* Порівняльно-правові аспекти процедурного забезпечення та реалізації міжнародно-правових стандартів на універсальному та регіональному рівнях / С. М. Ляхівненко // Держава і право. — 2011. — № 52. — С. 504–510.
25. *Буряк Р. І.* Аналіз досвіду провідних країн світу у сфері управління якістю / Р. І. Буряк // Зовнішня торгівля: право та економіка. — 2010. — № 6. — С. 35–39.

26. Грищенко Ф. Управління якістю: адаптація національної бази до міжнародної / Ф. Грищенко // Стандартизація. Сертифікація. Якість. — 2007. — № 5. — С. 41–47.
27. Сакоян Д. Правове регулювання розроблення державних стандартів України / Д. Сакоян // Право України. — 2007. — № 9. — С. 27–31.
28. Сакоян Д. І. Формування ефективної системи стандартизації та державного нагляду за додержанням стандартів, норм і правил: господарсько-правовий аспект / Д. І. Сакоян // Вісник господарського судочинства. — 2007. — № 4. — С. 94–99.
29. Починок К. Б. Стандартизація та сертифікація в контексті адміністративної реформи в Україні / К. Б. Починок // Держава і право. — 2011. — № 53. — С. 265–271.
30. Міжнародні стандарти прав та свобод людини і механізми їх забезпечення та захисту [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.stattionline.org.ua/pravo/65/9950-mizhnarodni-standarti-prav-ta-svobod-lyudini-i-mexanizmi-ix-zabezpechennya-ta-zaxistu.html>
31. Кирилюк Д. Міжнародно-правові стандарти права особи на правову допомогу та їх імплементація у законодавстві України / Д. Кирилюк // Юридичний журнал. — 2005. — № 12. — С. 46–48.
32. Коршенко А. В. Міжнародно-правові стандарти права особи на правову допомогу та їх співвідношення з національними стандартами / А. В. Коршенко // Часопис Київського університету права. — 2013. — № 3. — С. 375–378.
33. Ісакова В. М. Право на правову допомогу: міжнародні стандарти та перспективи реалізації в Україні / В. М. Ісакова // Юридична осінь 2010 року : зб. тез доп. та наук. повідомл. учасн. всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів (23–24 листоп. 2010 р.) / Нац. юрид. акад. України. — Харків, 2010. — С. 44–47.
34. Плахотнік О. Реформування кримінального процесу України та реалізація конституційного права людини на захист в умовах впровадження європейських стандартів судочинства / О. Плахотнік // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки / Київський національний університет ім. Т. Шевченка, 2012. — Вип. 91. — С. 104–108.
35. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/perelik-dokumentiv/EU_Standarts_book_web-1.pdf
36. Святоцька В. О. Стандарти адвокатури / В. О. Святоцька // Вісник Національної академії адвокатури. — 2017. — № 6 (34). — С. 6–12.
37. International Organization for Standardization. Great things happen when the world agrees [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.iso.org/home.html>
38. Стандарти, права інтелектуальної власності (ПИС) и процесс разработки стандартов [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.wipo.int/export/sites/www/sme/ru/documents/docs/ip_standards.pdf
39. Види стандартизації і стандартів [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://manyava.ucoz.ua/publ/ekologichna_standartizacija_i_normuvannja/ekologichna_standartizacija/vidi_standartizaciji_i_standartiv/37-1-0-454
40. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — Київ : Юридична думка, 2012. — 1020 с.
41. Лакеев А. Е. Международно-правовые стандарты как особый источник российского права : дис. ... канд. юрид. наук / Лакеев Андрей Евгеньевич. — СПб., 2011. — 217 с.
42. Левицкий Т. И. Юридическая природа и правовое положение Совета Европы : автореферат дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.10 «Международное право; Европейское право» / Левицкий Тарас Иванович. — М., 1993. — 20 с.
43. Київець О. В. Європейські правові стандарти як міжнародно-правова категорія / О. В. Київець [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://eurolaw.org.ua/11-ukrainian-journal-of-european-studies/1-5-2012/44-2011-12-29-14->
44. European Committee for Standardization [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www/cen.eu/Pages/default.aspx>

REFERENCES

1. Nauka [Science]. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Nauka>
2. Praktyчне zaniattia. Tema 4. Osnovy metodolohii naukovo-doslidnoi roboty [Practical lesson. Theme 4. Fundamentals of the methodology of research work]. Available at: http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/internal/magistr/classes_stud/Ukrainska/1%20kurs/Metodolohiia%20naukovo%20roboty/04%20Osnovy%20metodolohii%20naukovo-doslidnoi%20roboty.htm
3. Pro standartyzatsiiu: Zakon Ukrainy vid 5 chervnia 2014 r. № 1315-VII [On standardization: Law of Ukraine dated June 5, 2014 № 1315-VII]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>
4. Bychkivskiy R. V., Stoliarchuk P. H., Hamula P. R. Metrolohiia, standartyzatsiia, upravlinnia yakistiu i sertyfikatsiia [Metrology, standardization, quality management and certification], Lviv: Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnika», 2004, 560 p.
5. Zakonodavstvo Ukrainy pro standartyzatsiiu, metrolohiuu i sertyfikatsiiu [Ukrainian legislation on standardization, metrology and certification], Kyiv: Iurinkom Inter, 2003, 448 p.
6. Konspekt lektsii z predmeta «Osnovy standartyzatsii ta sertyfikatsii» [Summary of lectures on the subject «Fundamentals of standardization and certification»]. Available at: <http://sirotenko.at.ua/publ/10-1-0-68>

7. Ianovytska H. Pravo spozhyvacha na nalezhnu iakist produktsii [The right of the consumer to the proper quality of products], *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*, 2015, no. 3 (41), pp. 46–50.
8. Blashchuk T. Poriadok vyznachennia iakosti produktsii (tovaru, roboty, posluhy) u dohovori [Procedure for determining the quality of products (goods, works, services) in the contract], *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i parvo*, 2011, no. 6, pp. 38–40.
9. Kyrychenko L. S. Standartyzatsiia i sertyfikatsiia tovariv ta posluh [Standardization and Certification of Goods and Services], Kharkiv: Ranok, 2008, 240 p.
10. Balanovska T. I. Evoliutsiia rozvytku upravlinnia iakistiu [Evolution of Quality Management Development], *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy*, 2011, Issue 168, Part 2, pp. 368–375.
11. Blashchuk T. Poniattia iakosti v pravi Ukrainy [Concept of quality in the law of Ukraine], *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i parvo*, 2011, no. 3, pp. 11–13.
12. Beniukh N. Standartyzatsiia farmatsii iak perspektyvnyi napriam derzhavnoi koordynatsii haluzi [Pharmacy Standardization as a Perspective Direction of State Coordination of Industry], *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, 2007, Issue 3 (29), pp. 168–175.
13. Shatkovskiy Ia. Medychni standarty u zahalnoderzhavni systemi standartyzatsii (pravovi osnovy rozrobky ta zatverdzhennia) [Medical standards in the national system of standardization (legal basis of development and approval)], *Pravo Ukrainy*, 2009, no. 1, pp. 126–129.
14. Shatkovskiy Ia. M. Standartyzatsiia u systemi oboviazkovoho medychnoho strakhuvannia v Ukraini (administrativno-pravovyi aspekt) [Standardization in the system of compulsory health insurance in Ukraine (administrative-legal aspect)], Kyiv, 2009, 20 p.
15. Sharapova S. V. Mizhnarodni pravovi standarty ekolohichnoho monitorynhu v Ukraini [International legal standards of ecological monitoring in Ukraine], *Problemy zakonnosti*, Kharkiv, 2006, Issue 84, pp. 112–117.
16. Bondar A. Osushchestvlenie standartizatsii, sertyfikatsii, metrologii v agropromyshlennom komplekse Ukrainy [Implementation of standardization, certification, metrology in the agroindustrial complex of Ukraine], *Legea si viata*, 2013, no. 6, pp. 21–24.
17. Bondar O. I., Baranovska V. Ie., Berzina S. V. Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku ukrainskoi systemy tekhnichnoho rehuliuвання v haluzi okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha, ekolohichnoi bezpeky ta ratsionalnoho vykorystannia pryrodnykh resursiv [Current status and prospects of development of the Ukrainian system of technical regulation in the field of environmental protection, ecological safety and rational use of natural resources], *Ekolohichni nauky*, 2012, no. 2, pp. 68–76.
18. Volkov V. Iu. Administrativno-pravove rehuliuвання v haluzi standartyzatsii ta sertyfikatsii v Ukraini [Administrative and legal regulation in the field of standardization and certification in Ukraine], Kharkiv, 2013, 20 p.
19. Smernytskyi D. V. Natsionalna standartyzatsiia: rozroblennia natsionalnykh normatyvnykh dokumentiv ta zakhyst ob'ektiv intelektualnoi vlasnosti [National Standardization: Development of National Regulatory Documents and Protection of Intellectual Property Objects], *Derzhava ta rehiony*, 2011, no. 2, pp. 162–169.
20. Bilotskyi S. Teoretychni problemy mizhnarodnykh standartiv [Theoretical Problems of International Standards], *Ukrainskyi chasopys mizhnarodnoho prava*, 2012, no. 4, pp. 70–79.
21. Liakhivnenko S. M. Znachennia doktrynalnykh pidkhodiv do rozuminnia pravovoi pryrody mizhnarodnykh standartiv [The significance of doctrinal approaches to understanding the legal nature of international standards], *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu*, 2013, Issue 5, pp. 148–152.
22. Liakhivnenko S. M. Mizhnarodni pravovi standarty: do vyznachennia poniattia ta vydovoi charakterystyky [International legal standards: to the definition of the concept and species characteristics], *Derzhava i pravo*, 2011, no. 51, pp. 629–636.
23. Kuzmina T. O. Mizhnarodna systema standartyzatsii ta sertyfikatsii [The International System of Standardization and Certification], Kyiv: Kondor, 2011, 450 p.
24. Liakhivnenko S. M. Porivnialno-pravovi aspekty protsedurnoho zabezpechennia ta realizatsii mizhnarodno-pravovykh standartiv na universalnomu ta rehionalnomu rivniakh [Comparative and legal aspects of procedural provision and implementation of international legal standards at the universal and regional levels], *Derzhava i pravo*, 2011, no. 52, pp. 504–510.
25. Buriak R. I. Analiz dosvidu providnykh krain svitu u sferi upravlinnia iakistiu [Analysis of the experience of the leading countries in the field of quality management], *Zovnishnia torhivlia: pravo ta ekonomika*, 2010, no. 6, pp. 35–39.
26. Hryshchenko F. Upravlinnia iakistiu: adaptatsiia natsionalnoi bazy do mizhnarodnoi [Quality management: adaptation of the national base to the international], *Standartyzatsiia. Sertyfikatsiia. Iakist*, 2007, no. 5, pp. 41–47.
27. Sakoian D. Pravove rehuliuвання rozroblennia derzhavnykh standartiv Ukrainy [Legal regulation of development of state standards of Ukraine], *Pravo Ukrainy*, 2007, no. 9, pp. 27–31.
28. Sakoian D. I. Formuvannia efektyvnoi systemy standartyzatsii ta derzhavnoho nahliadu za doderzhan-niam standartiv, norm i pravyl: hospodarsko-pravovyi aspekt [Formation of an effective system of stan-

- andardization and state supervision of observance of standards, norms and rules: the economic-legal aspect], *Visnyk hospodarskoho sudochynstva*, 2007, no. 4, pp. 94–99.
29. Pochynok K. B. Standartyzatsiia ta sertyfikatsiia v konteksti administratyvnoi reformy v Ukraini [Standardization and Certification in the Context of Administrative Reform in Ukraine], *Derzhava i pravo*, 2011, no. 53, pp. 265–271.
 30. Mizhnarodni standarty prav ta svobod liudyny i mekhanizmy ikh zabezpechennia ta zakhystu [International standards of human rights and freedoms and mechanisms for their provision and protection]. Available at: <http://www.stattionline.org.ua/pravo/65/9950-mizhnarodni-standarti-prav-ta-svobod-lyudini-i-mexanizmi-ix-zabezpechennya-ta-zaxistu.html>
 31. Kyryliuk D. Mizhnarodno-pravovi standarty prava osoby na pravovu dopomohu ta ikh implementatsiia u zakonodavstvi Ukrainy [International legal standards for the right of a person to legal assistance and their implementation in the legislation of Ukraine], *Iurydychnyi zhurnal*, 2005, no. 12, pp. 46–48.
 32. Korshenko A. V. Mizhnarodno-pravovi standarty prava osoby na pravovu dopomohu ta ikh spivvidnosshennia z natsionalnymy standartamy [International legal standards for the right of a person to legal assistance and their relationship with national standards], *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 2013, no. 3, pp. 375–378.
 33. Isakova V. M. Pravo na pravovu dopomohu: mizhnarodni standarty ta perspektyvy realizatsii v Ukraini [The right to legal assistance: international standards and prospects of realization in Ukraine], *Iurydychna osin 2010 roku*, Kharkiv, 2010, pp. 44–47.
 34. Plakhotnik O. Reformuvannia kryminalnogo protsesu Ukrainy ta realizatsiia konstytutsiinoho prava liudyny na zakhyst v umovakh vprovadzhennia ievropeiskykh standartiv sudochynstva [Reforming the criminal process in Ukraine and realization of the constitutional human right to protection in the conditions of implementation of European standards of judiciary], *Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu im. T. Shevchenka. Iurydychni nauky*, 2012, Issue 91, pp. 104–108.
 35. Ievropeiski ta mizhnarodni standarty u sferi sudochynstva [European and International Standards in the Sphere of Justice]. Available at: http://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/perelik-dokumentiv/EU_Standarts/_book_web-1.pdf
 36. Sviatotska V. O. Standarty advokatury [Standards of Advocacy], *Visnyk Natsionalnoi akademii advokatury*, 2017, no. 6 (34), pp. 6–12.
 37. International Organization for Standardization. Great things happen when the world agrees. Available at: <https://www.iso.org/home.html>
 38. Standarty, prava intelektualnoy sobstvennosti (PIS) i protsess razrabotki standartov [Standards, Intellectual Property Rights (IPRs), and Standardization Process]. Available at: http://www.wipo.int/export/sites/www/sme/ru/documents/docs/ip_standards.pdf
 39. Vydy standartyzatsii i standartiv [Types of standardization and standards]. Available at: http://manyava.ucoz.ua/publ/ekologichna_standartizaciya_i_normuvannja/ekologichna_standartizaciya/_vidi_standartizacii_i_standartiv/37-1-0-454
 40. Velykyi entsyklopedychnyi iurydychnyi slovnyk [Great encyclopedic legal dictionary], Kyiv: Iurydychna dumka, 2012, 1020 p.
 41. Lakeev A. E. Mezhdunarodno-pravovye standarty kak osoby istochnik rossiyskogo prava [International legal standards as a special source of Russian law], Sankt-Peterburg, 2011, 217 p.
 42. Levitskiy T. I. Yuridicheskaya priroda i pravovoe polozhenie Soveta Evropy [The legal nature and legal status of the Council of Europe], Moskva, 1993, 20 p.
 43. Kyivets O. V. Ievropeiski pravovi standarty iak mizhnarodno-pravova katehoriia [European legal standards as an international legal category]. Available at: <http://eurolaw.org.ua/11-ukrainian-journal-of-european-studies/1-5-2012/44-2011-12-29-14->
 44. European Committee for Standardization. Available at: <https://www.cen.eu/Pages/default.aspx>

Святоцька В. Правові стандарти, стандартизація, стандартологія: загально-теоретичні аспекти

Анотація. З'ясовано сутність стандартології як науки. Висвітлено мету, завдання та об'єкт стандартизації. Наведено види такої діяльності залежно від специфіки стандартів і змісту вимог, визначено її рівні. Розкрито поняття стандарту та здійснено його класифікацію. Зауважено, що особливе значення у національній правничій доктрині мають стандарти прав людини та їхній захист; європейські й міжнародні стандарти щодо права особи на правову допомогу; національні, міжнародні та європейські стандарти у сфері судочинства; стандарти правових інститутів. Охарактеризовано міжнародні, європейські та національні правові стандарти. Встановлено, що європейські стандарти є окремою категорією норм європейського права і складовою європейського правового стандарту. Зроблено висновок, що національна стандартизація має здійснюватися передусім з урахуванням міжнародних і європейських стандартів рекомендаційного чи обов'язкового характеру.

Ключові слова: стандарти, стандартизація, стандартологія, міжнародні правові стандарти, європейські правові стандарти, національні правові стандарти.

Святоцька В. Правовые стандарты, стандартизация, стандартология: общетеоретические аспекты

Аннотация. Выяснено сущность стандартологии как науки. Освещены цели, задачи и объект стандартизации. Приведены виды такой деятельности в зависимости от специфики стандартов и содержания требований, определены его уровни. Раскрыто понятие стандарта и осуществлено его классификацию. Отмечено, что особое значение в национальной правовой доктрине имеют стандарты прав человека и их защита; европейские и международные стандарты права человека на правовую помощь; национальные, международные и европейские стандарты в сфере судопроизводства; стандарты правовых институтов. Охарактеризованы международные, европейские и национальные правовые стандарты. Установлено, что европейские стандарты являются отдельной категорией норм европейского права и составляющей европейского правового стандарта. Сделан вывод, что национальная стандартизация должна проводиться, прежде всего, с учетом международных и европейских стандартов рекомендательного или обязательного характера.

Ключевые слова: стандарты, стандартизация, стандартология, международные правовые стандарты, европейские правовые стандарты, национальные правовые стандарты.

Sviatotska V. Legal Standards, Standartization, Standardology: General Theoretical Aspects

Annotation. The essence of standardology as a science is clarified. The goals, objectives and object of standardization are highlighted. The types of such activities are given depending on the specifics of the standards and content of requirements, its levels are defined. The concept of the standard is disclosed and its classification is carried out. It is noted that the standards of human rights and their protection have special significance in the national legal doctrine; European and international standards of the human right to legal assistance; National, international and European standards in the field of legal proceedings; Standards of legal institutions. International, European and national legal standards are characterized. It is established that European standards are a separate category of norms of European law and a component of the European legal standard. It was concluded that national standardization should be carried out, first of all, taking into account international and European standards of recommendatory or mandatory nature.

Key words: standards, standardization, standardology, international legal standards, European legal standards, national legal standards.